

eszközeit. Sajnálatos, hogy a bíró, az orvos, az iparos és a lelkész stb. kiterjedten alkalmazza a pszichológia segítő eszközeit, éppen csak a pedagógiában, (ahol pedig nézetünk szerint a főtere lenne) nem jut a pszichológiának a jelentőségéhez méltó szerep. Az író ezután részletesen foglalkozik a fő megfigyelési pontokkal a következő csoportok szerint: testi fejlettség, környezet, ismeretek és különös érdeklődési irány, értelmi fejlődés, érzelmi és akaratí fejlettség. Különösen érdekesek ma, a szociális problémák korában, a környezé-vizsgálatra vonatkozó fejtegetések. A pedagógus előtt bontakozik ki legteljesebben a környezet és a szociális helyzet nagy hatása. Egész más a gondolatvilága, a munkatempója a falusi gyermeknek, mint a városinak. Vagy pl. gyorsabb felfogású a jómódú gyerek és lassabban is fárad el, mint a külváros pincének szegény kis kövirága. Az egyke, ill. a sok testvér pedig a jellemképződést és a szociális érzéket befolyásolja döntően. Bennünket, pedagógusokat egész közelről érint az értelmi fejlettség vizsgálata is. Az író a megfigyelési szempontokon kívül egy csomó egyszerű és bevált vizsgálati módszert és tesztet is közöl. Befejezésül a fejegyzések keresztülvitelére és a megfigyelési lapok vezetésére ad tájékoztatásokat a szerző.

Hamvai Vilmos könyve a pszichológia tudományos eredményeinek alapján készült, az író több éves gyakorlati pedagógusi tapasztalatain szűrődött át. Stílusa jó, a megfogalmazása világos. Készséggel ajánljuk a nevelői társadalomnak.

Sólyi Antal.

LAPSZEMLE.

A Cselekvés Iskolája. VI. évf. 1937—38. 1—10. szám.

Dr. Várkonyi Hildebrand: Nevelés és gyakorlati lélektan. Akarás és indítékok. Érzelmi nevelés.

Az akarásfolyamat mozzanatai: a) saiatos, benső hozzájárulás, b) ehhez kapcsolódó elhatározás, c) megvalósítás. Az akaratnak mind az indítékokra, mind az elhatározásra ki kell terjednie. Vizsgálja az elhatározást segítő és gátló indítékokat. Az érzelmek nevelésének célja az önuralom. Az érzelmi élet rendetlenségeit és túlzásait van hivatva rendszabályozni. A nevelésnek arra kell törekednie, hogy munkáját a személyiség önnevelése tetőzze be. Az érzelmek nevelésében nagy szerep jut a környezetnek. Állandó szabályok keresése helyett, a gyermek bizalmát kell megnyernünk. — (1—2. sz.) *A félelem* a gyermekkor érzelmi állapotainak egyik legősibb és legjellegzetesebbike. A félelemben összefonódó elemek: a) ismereti (a baj tudása), b) törekvési (menekülés) és végül c) a hozzáfűződő érzelmi elem. A félelem, a gyermek fejlődési fokának megfelelően, különféle jelentkezik. A kis gyermek fél a szokatlan jelenségektől, a sötétségtől. Igyekezünk tehát távol tartani tőle a félelmet eredményező ingereket. Tartózkodjunk azonban a félelemtől való erőszakos le szoktatástól (pl. vízbe dobni, hogy ne féljen.) A félelem pozitív nevelői oldalait: az óvatosságot, előrelátást, bátorságot, az önlegyőzés lehetőségeit természetesen ki kell aknáznunk. Az ifjúkor félelkségének oka az önbizalom hiánya, hiú-ág, tapasztalat-lanság stb. Leküzdhetjük, ha tevékenységre nevelünk, ha a családban és intézetben bizalmas légkört teremtünk. (3—4. sz.) *A dac pedagógiája.* A haraggal, mint lélektani jelenséggel különféle elméletek foglalkoznak (Mac Douall James—Lange-féle, H. Winkleré stb.) A dac korszakai: a gyermek harmadik életéve és a serdülés kora. A jellem és az érzület kialakításában fontos szerep jut a dacnak. Egyes dacos complexek u. i. a felnőtt korba is átmehetnek. Célunk az önuralom, a magasabb rendű alkalmazkodás biztosítása. Ez utóbbi azonban nem érhető el a gyermeki dac meg-

törésével. E téren egyetemes érvényű eszközzel nem rendelkezünk. A gyermekkori dac leküzdésében a festi büntetés eredménytelennek bizonyul. Legbiztosabb eszköz a szeretet. Feltételei: 1. úgy szeressük a gyermeket amilyen, 2. a nevelő minden körülmények között őrizze meg nyugalma. A parancs és tilalomnál hatásosabbnak mutatkozik a bátorítás, segítség, jutalmazás. Később is, a serdülés zavarai között a gyermek bizalmát kell megnyernünk. A dac leküzdésére ez a legbiztosabb eszközünk. Eredményesen aknázhathatjuk ki a vallás jellemfejlesztő lehetőségeit. A megalázzást, gúnyt azonban minden esetben kerülnünk kell. Van a dacnak egy fejlesztésre alkalmas magja is a helyes önérvényesítés. (5—6. sz.) — *A nemi élet pedagógiai vonatkozásai.* Az ösztönök világába az érzelmek vezetnek. A nemiségből eredő helyes indítékokat meg kell gyökereztetni, a helyteleneket pedig le kell győzni. A felvilágosításnak tapintatosan kell történnie. Legcélszerűbb, ha az anya végzi. Maga a felvilágosítás ténye a fiúknál fontosabb, mint a leányoknál. Az iskola a természetrajzi oktatáson keresztül — túlzott emberre vonatkoztatás nélkül — segítsen. Itt is, mint a nevelés minden területén, a szülők és nevelők egyénisége és példája a legfontosabb. Eszközök: az akaratnevelés, nemes eszmények kultusza. (7—8. sz.) — A nevelés végcélja „az igazi jellem.” A szimpatia és szeretet területéről a jellemfejlesztés munkájába állítható tényezők közül egyik legfontosabb a hazaszeretet. Az érzés kifejlődésének első feltétele, hogy a gyermek tisztában legyen a haza fogalmával: minden ami szívünknek kedves (család, szülőföld, közös sors, földrajzi, történelmi stb. tényezők.) Mint a természet a méhektől, a haza is megkívánja az önző érdekek feláldozását. A jellem fejlesztésében további fontos tényező, hogy megtanítsuk a gyermeket az igazságért és szépért lelkesedni. — (9—10. sz.)

Lemle Rezső: A német beszédkészség elsajátítása és a stílus. Az iskolai német tanítás eredménytelenségének oka a holt nyelveknél használatos grammatizáló módszer. A nyelvtan tanítása nem lehet cél, csupán a nyelvhelyességet tudatosító eszköz. (1—2. sz.) *Molnár János: A gyermek lelki fejlődése.* A gyakorlati nevelő szem ontjából fontos a gyermek lelki fejlődésének ismerete, mert munkánkat csak ez teheti eredményessé. A gyakorlati pedagógus kísérje figyelemmel a kutatások eredményeit — 1—6 éves korig terjed a kisdedkor, majd a gyermekkor következik. A 10—14 éves gyermekben egyéni vonások alakulnak ki. Egyes gyermekeknél fontosak a karakterológia eredményei. A 12—15 életévben a káros külső befolyásoktól kell óvni a gyermeket. Az ifjú korban legfontosabb a megértés. — *Dr. Sándor István: Kezdd főiskolásaink és a tanári hivatás.* Mintegy hetven vallomás alapján ismerjük meg a polg. isk. tanári pályára vezető indítékokat. A hallgatóságnak kb. fele természetes hajlamát követve választotta pályáját. míg a másik csoport pályaválasztását erős zökkenők, küzdelmek előzték meg. A pedagógiai hivatás indítékai: szülők, tanárok példája, (különösen nőhallgatóknál) gyermekszeretet, tudásvágy. Vanak, akik a tanítói állásért kivott eredménytelen küzdelem után választották a tovább tanulás lehetőségét. Másokat a gyors elhelyezkedés reménye hozott. Öröndetes jelenség, hogy tudatosan tekintenek a társadalmi munka felé, mely a jövő szociális lelkületű tanárnemzedékére vár. — (3—4. sz.) — *Udvarhelyi Károly: A melléktérképek iskolai alkalmazása.* A földrajztanításban egyik legfontosabb eszköz a térkép. Szükséges a térképolvasás gyakorlása. A tanuló szemléljen és következtessen. A melléktérképek közül fontosak pl. a csapadék, hőmérsékleti, a gazdálkodás általános irányait jelző (hegyvidéki-, erdei-, stb.) melléktérképek (3—6. sz.) — *Csapó Jenő: A fogalmazástanítás körül.* A jó fogalmazástanítás egyik fő feltétele: az őszinte megnyilatkozás lehetősége. A megvalósítás eszközeit a „nevelő iskola” esz-

ménye nyújtja. Elősegíti a cserkészlet, az osztályfőnöki órák őszinte légköre, vitaléltető, osztálytársak, krónikák, osztályújság szerkesztése, stb. (5–6. sz.) — *Wagner Ferenc: A tanár szerepe a cselekvő történettanításban.* Tevékenységének összetartó, irányító jellegűnek kell lennie. (5–6. sz.) — *Dr. Bárány Irén: Az eszményi tanár szellemi arculata* címen tárja fel 220 növendéken végzett vizsgálatait. Egy vidéki zárda s egy budapesti állami tanítónőképző tanulóinak írásheli válaszaiból vonja le következtetéseit. Érdekes, hogy az állami intézet növendékei a biztos tárgyi tudást és művészi feldolgozást igénylik, míg a felekezeti iskola növendékei inkább „világnezetet” és „jó nevelőt” várnak. (7–8. sz.) — *Tóth Ervin dr.: Az esztétikai elvek általános érvényesítése* Sajnálatos tény, hogy tanítási rendszerünkben hiányos a művészeti oktatás. Ezért olyan nagy a tájékozatlanság művészeti kérdésekben. Az általános képzőművészeti irányok ismertetése a történelem és rajztanítás feladata. A modern irányok azonban nem igen jutnak szóhoz. Az esztétikai nevelést támogatja a környezet is: elsősorban a tankönyvek képei. Hiányos ez irányban a tanárképzés is. A művészettörténeti vizsgát legalább úgy kötelezővé kellene tenni, mint az alapvizsgán a magyar irodalmat. Művészeti képzést igényelne a tanárképzés a falusi műveltség irányítása szempontjából. (9–10. sz.)

Sáfrán Györgyi.

Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny. XLII. évf. 1937–38. 1–10. szám.

Vitéz Torma Gábor: Az önképzőkör jelentősége a polgári iskolában. Az önképzőkörök hőskora a reformországok. A század végén már miniszteri rendelet írja elő a közép- és középfokú iskolákban. Céljuk, hogy a gyermek tevékenységi körébe magát az életet vigyük be: újságok, könyvek, tanulmányok ismertetése, illetlen, pályaválasztások megbeszélése, stb. Az önképzőkörök válságának okai részben meg-sokasodott iskolai egyesületek. Nem elég az önképzőkört csupán az irodalmi műveltség fejlesztőjének tekinteni. A természettudományi ismeretek és általában minden tantárgynak helyet kell biztosítani az önképzőkör évi munkatervében. A munkatervet előre, céltudatosan kell összeállítani. A kör vezetésében bizonyos önállóságot kell biztosítani az ifjúságnak. A tanár irányító egyénisége maradjon háttérben (1. sz.) — *Halápy Jenő: Nemzetnevelés és történettanítás.* A nemzetnevelés lényege: az egyén realitásokhoz kötött életét belekapcsolni a nemzeti lét időtlenségébe. Az egyén céljait csak a nemzeti társadalomban érheti el. A nemzeti lét szükségyszerűsége kell elsősorban megértetni a gyermekkel. A nemzet életébe tudatosan belekapcsolódni akkor lehet, ha az egyén a nemzeti céllal azonosítja magát. Tanítványaink lássák tisztán a nemzeti célt. A jelent a mult tanulságain okulva ismerjék meg, pl. Trianon mélyebb okai török pusztítás, telepítési politika. Ma népi erőkre támaszkodva kell erőt gyűjteni, hogy népi küldetésünket teljesíthessük. A történettanításnak a mai emberhez kell szólnia. Az órákon tehát élményt kell nyújtanunk (egykorú írások, térképek, grafikonok, helytörténeti adatok stb. segítségével.) A tanítás legyen okfejtő és értékelő. (5. sz.) — *Dr. Laurentzy Vilmos: A nőkérdés és a korszerű gyakorlati leányiskola.* A mai élet a nő számára is sajátos tudást és erre való nevelést sürget. Tény, hogy a lelkileg művelt nő jobban meg tudja oldani az eléje kerülő feladatokat. A modern műveltség megszerzésére és a gyakorlatiasság elsajátítására kell lehetőséget adni leányainknak. A gyakorlati leányiskola gondolata 1868-ban bukkan fel a polg. leányisk. és a tanítónőképző létesítésével. A későbbi továbbképző évfolyamok nem voltak életképesek. 1895-ben Wlassics miniszter megnyitja a